

MARK VERHEIJEN

**WIJ KENNEN
AMERIKA
HELEMAAL NIET**

**OP REIS DOOR HET LAND
VAN DE TRUMP-STEMMERS**

2020 Prometheus Amsterdam

© 2020 Mark Verheijen

Omslagontwerp Roald Triebels

Foto omslag Al Drago/*The New York Times*/Hollandse Hoogte

Foto auteur Ilja Keizer

Cartograaf Yde Bouma

Zetwerk Elgraphic

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 4492 0

‘Nóg vier jaar Trump en het land valt definitief uit elkaar.’ De taxichauffeur is stellig als we wegrijden van het vliegveld en ik hem vraag hoe het gaat met het land. Terwijl we over de snelweg richting Washington rijden bevestigt hij met zijn woorden meteen al het beeld dat velen binnen en buiten Amerika hebben. Het is een verhaal dat ik de komende weken vaak zal horen. Een verhaal van een hopeloos verdeeld en gepolariseerd land. Een land dat met zichzelf worstelt.

Terwijl de voorsteden van Washington aan me voorbijtrekken begint mijn avontuur. Een roadtrip van Washington naar Chicago. Het is in de eerste plaats mijn eigen nieuwsgierigheid die me ertoe brengt deze reis te maken. Ik ben van jongs af aan gefascineerd door Amerika. Door de mensen, de geschiedenis en de Amerikaanse politiek. Als Nederlands politicus keek ik altijd met een mengeling van bewondering en verbazing naar de politiek aan de andere kant van de Atlantische Oceaan. Maar ik zag ook hoe het land de laatste decennia steeds verder verdeeld raakte. Terwijl bij ons samenwerking diep geworteld is in onze

politieke cultuur lijkt het in Amerika een zeldzaamheid geworden. Ik ga kijken hoe verdeeld het land daadwerkelijk is en hoe het zover heeft kunnen komen. En vooral of het land naar de toekomst toe nog in staat is zichzelf te verenigen.

Hoe erg die verdeeldheid is beseftte ik pas écht op die ochtend in november 2016. De ochtend na de verkiezingsoverwinning van Donald Trump. Het is het einde van een bizarre nacht. Met een paar honderd politieke junkies zijn we wakker gebleven om de uitslag van de presidentsverkiezingen te volgen. In de luxe balzaal van het Kurhaus in Scheveningen staan we met z'n allen te staren naar een beeldscherm met verkiezingsuitslagen. En na een nerveuze nacht was daar, om 7.35 uur in de ochtend, dat beslissende moment. De mededeling die niemand zag aankomen. PENNSYLVANIA GAAT NAAR DONALD TRUMP stond te lezen op het grote beeldscherm. Naarmate de nacht vordert worden de gezichten zorgelijker en de sfeer slechter. Nadat ook de uitslag van Wisconsin binnen is wordt die ochtend duidelijk wie zich de komende jaren bewoner van het Witte Huis mag noemen. Het is inmiddels ochtend en Nederland wordt wakker met de verkeerde president. In het Kurhaus zien we niet lang daarna de nieuwgekozen president met zijn gezin op het grote scherm en dringt bij iedereen door dat het echt waar is. Ik zie wanhoop om me heen. Ik zie jonge mensen rondlopen met tranen in hun ogen en doorgewinterde politici die volledig uit het lood zijn geslagen. Ook een vriend van me loopt geëmotioneerd rond. Ook ik ben verrast en verbaasd, maar niet geschokt of boos. Het voelt alsof ik hier de enige ben die niet bang is dat de wereld zal vergaan. Het is nou eenmaal de nieuwe realiteit waar we mee te maken hebben.

Het voelt voor velen alsof de Amerikanen óns die nacht iets hebben aangedaan. Of iets van ons hebben afgepakt. Alsof ze de verkiezingen niet voor zichzelf maar eigenlijk voor ons hebben georganiseerd. Na de definitieve uitslag loopt de zaal snel leeg. Het ontbijtbuffet blijft grotendeels onaangetast. Voor de meeste mensen in Nederland is het glashelder: de Amerikanen hebben iets verkeerd gedaan. Hoe durven ze!

De kiezer heeft altijd gelijk. Het heeft geen zin de kiezer de schuld te geven wanneer de uitkomst niet bevalt. Het meest bevreemdende was echter niet de overwinning van Trump of het feit dat weldenkend Nederland het daar niet mee eens was. Het was het feit dat een groot deel van de westerse wereld zich zo door de uitslag had laten overonderen. Achteraf bluften velen dat ze het wel hadden zien aankomen, maar feit is dat vooraf vrijwel niemand het had voorspeld. Ook ik heb me laten verrassen. Ondanks alles wat ik zag gebeuren in het land hield ook ik er niet serieus rekening mee dat ze zouden kiezen voor Trump. Mijn politieke gevoel heeft me in de steek gelaten. Ook ik heb me verkeken op de onvrede onder de Amerikaanse kiezers. Misschien is dat ook wel de reden dat ik deze reis wil maken. Maar ook de meeste Amerikakenners, talkshowgasten en correspondenten ter plekke zaten ernaast. 'Het ziet er goed uit voor Clinton,' hoorden we gedurende de verkiezingsdag elk uur in het nieuws. En om onze blinde vlek in perspectief te plaatsen: ook de meeste Amerikaanse peilingen van vlak voor de verkiezingsdag zaten ernaast. 'Hillary Clinton has an 85% chance to win', kopte *The New York Times* op zijn website op de ochtend van de verkiezingen. Een beetje voorbarig, weten we nu. Ondanks alle problemen waar Clinton in de laatste dagen van de campagne

mee kampte, het slecht aangepakte e-mailschandaal voorop, heerste in Nederland – maar ook in veel Amerikaanse media – het beeld dat het helemaal niet meer zo spannend was. Een overwinning voor Trump was voor velen ondenkbaar. Maar het gebeurde toch.

Typerend is ook dat de media zowel bij ons als in de Verenigde Staten zelf tot de dag van de verkiezingen, en misschien wel tot de dag van vandaag, niet wisten hoe ze moesten omgaan met de kandidatuur van Trump. Stiekem hoopten ze wellicht ook dat ze er na de verkiezingsdag vanaf waren. Zijn onconventionele campagne was aan de ene kant goed voor de clicks en daarmee voor de advertentie-inkomsten, maar aan de andere kant bleef er een voortdurend ongemak. Ongemak over zijn feitenvrije politiek, over de onwaarheden die hij verkondigde, de beledigingen, maar vooral ook ongemak met de persoon zelf. Exemplarisch was de aankondiging van de veelgelezen – progressieve – nieuwssite *The Huffington Post* in juli 2015. Een maand na de aankondiging van zijn kandidatuur maakte de nieuwssite bekend dat ze het nieuws over Donald Trump alleen nog maar zouden weergeven in de categorie ‘entertainment’. ‘Trump’s campaign is a sideshow. We won’t take the bait. If you are interested in what The Donald has to say, you’ll find it next to our stories on the Kardashians,’ schreef de hoofdredactie. Een ondoordachte daad. Hem verbannen naar het showbizhoekje was een belediging voor zijn kiezers. Pas begin december kwam de website terug op zijn beslissing. ‘We are no longer entertained,’ schreven ze. Vanaf dat moment werd het serieus.

Het begon allemaal anderhalf jaar eerder met de aankondiging van de bekende vastgoedmagnaat en societyfiguur uit New York. Hij had al vaker geflirt met het idee.

Sterker nog, in 1999 stelde hij zich al een keer kansloos kandidaat voor het presidentschap namens de marginale Reform Party. Na vier maanden trok hij zich terug omdat, naar eigen zeggen, de partij een ‘totale puinhoop’ was en hij op die manier geen serieuze kans maakte op het presidentschap. Nu, vijftien jaar later, is niet de Reform Party maar de Republikeinse Partij zijn kruiwagen en houdt hij het een stuk langer vol. En met succes.

‘The American dream is dead,’ zegt Donald Trump bij de aankondiging van zijn kandidatuur in juni 2015. Velen waren het met hem eens. En niet alleen de boze, witte mannen, zoals wel eens wordt gedacht. Uit een onderzoek in datzelfde jaar bleek bijvoorbeeld dat bijna de helft van de millennials het eens was met die stelling. Maar de presidentskandidaat liet het niet bij deze constatering alleen, hij wilde er iets aan doen. Zijn verkiezings-slogan *Make America Great Again* had alles in zich wat een goede slogan nodig heeft: er is iets verloren gegaan en de kiezer heeft de sleutel in handen om het tij te keren. Net zoals mensen achter de brexitcampagne in 2016 alles konden samenvatten in drie woorden: *take back control*. Het doet een beroep op de kiezer om in actie te komen. Het is een analyse, een beschuldiging en een boodschap van hoop tegelijkertijd.

De Amerikaanse droom is de hoeksteen van de Amerikaanse samenleving. Niemand weet wat die droom precies inhoudt, maar toch weet iedereen wat ermee wordt bedoeld. Voor sommigen is het verbonden met persoonlijke vrijheid, voor anderen met welvaart of vooruitgangsoptimisme. Met het idee dat de volgende generatie het altijd beter krijgt dan de huidige. Hoewel het begrip ‘American dream’ pas in 1931 werd geïntroduceerd door de histo-

ricus James Truslow Adams in zijn boek *Epic of America*, is het idee zelf al eeuwenoud. Het gaat terug tot de Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring en het idee dat iedereen vrij is en de mogelijkheid moet krijgen zijn geluk na te jagen. Zonder rangen en standen en met gelijke kansen voor iedereen. Die droom, dat lonkend perspectief, moest weer tot leven worden gebracht. En Trump was volgens de republikeinen de man om het te doen en won binnen die partij met overmacht de voorverkiezingen. 'I alone can fix it,' zei hij bij de aanvaarding van zijn nominatie in Cleveland. In november 2020 kunnen de kiezers beoordelen of hem dat ook echt is gelukt.

Een deel van het land heeft zich nooit neergelegd bij de uitkomst van de verkiezingen. Ook was er een lange lijst van bekende personen, van Cher tot Barbra Streisand en van acteur Samuel L. Jackson tot Miley Cyrus, die voor de verkiezingen groots aankondigden het land te verlaten wanneer Trump zou worden gekozen. Van al die verhuisplannen is daarna overigens weinig tot niets meer vernomen.

Je kunt van alles van hem vinden, maar Trump is in de eerste plaats een gevolg, geen oorzaak. Een symptoom. Of zoals de Italiaanse filosoof Machiavelli in zijn boek *Discorsi* (1519) schreef: 'Ieder tijdsgewricht heeft zijn eigen karakter en krijgt leiders met bijpassende persoonlijkheden.' Een eenzijdige focus op de huidige president vertroebelt het beeld, het gaat om de zaken die schuilgaan achter zijn verkiezing. Want Trump is dan wel een verschijnsel van voorbijgaande aard, het 'trum-pisme' is dat niet en met het diskwalificeren van de president zijn de problemen die hij benoemt niet ineens verdwenen.

We zijn ruim drieënhalf jaar verder sinds de verkiezingen. En sinds dat moment ben ik me ervan bewust dat ik Amerika eigenlijk helemaal niet zo goed ken. Natuurlijk ben ik er talloze keren geweest, maar New York, Washington, Chicago en andere plekken die ik bezocht geven een vertekend beeld van het land. Het is tijd om ook de rest te verkennen. Ik probeer tijdens mijn reis mijn vooroordelen zoveel mogelijk thuis te laten. De typisch Nederlandse 'Trump-is-stom'-bril helpt niet als ik het land beter wil begrijpen. Ik wil in de eerste plaats zien hoe het land, of in dit geval het deel van het land dat ik bezoek, erbij ligt zo'n zeven maanden voor de nieuwe presidentsverkiezingen. Is er inmiddels iets veranderd in de Amerikaanse samenleving? Gaat Amerika ons weer verrassen?

Toen ik aan mijn reis begon kon ik niet vermoeden dat in de loop van die weken het land in een enorme crisis zou belanden. Het coronavirus zet al snel alles op scherp en legt alle zwaktes van het land, het politieke systeem, de economie en zijn leider feilloos bloot.

Dit is geen wetenschappelijk of journalistiek boek, het gaat over mijn verwondering over en fascinatie voor Amerika, voor zijn geschiedenis en de Amerikaanse politiek. Het is in de eerste plaats mijn verhaal van Amerika. Om nog preciezer te zijn: van een klein deel van Amerika. Maar wel een deel dat beslissend was tijdens de vorige presidentsverkiezingen en waarschijnlijk ook bij de verkiezingen van 2020 het verschil gaat maken.

'De kleinste conversatie levert wat op; niemand kan ons niets leren,' schreef de Franse filosoof Alexis de Tocqueville ooit vanuit Amerika in een brief naar huis. Dat is überhaupt een goede levenshouding, maar zeker ook bij deze reis de juiste instelling. Ik ga op pad als een

soort ontdekkingsreiziger in een lang geleden ontdekte wereld. Een wereld die ik helemaal niet zo goed blijk te kennen als ik dacht.